

**La síquia de
l'aigua de la ciutat
(segle XV)**

M. Barceló Crespí
*Universitat de les
Illes Balears*

Mayurqa (1997-98), 24:
33-42

LA SÍQUIA DE L'AIGUA DE LA CIUTAT (SEGLE XV)

Maria Barceló Crespi
Universitat de les Illes Balears

No hi ha dubte que una de les preocupacions de les gentes sensibilitzades en el tema de la defensa del patrimoni cultural, avui a Mallorca, és la de protegir el poc que queda de la s'iquia de la Ciutat, altrament coneguda com s'iquia de la Vila, amenaçada de desaparició segons com s'apliqui el nou traçat de la carretera de Valldemossa.

La ciutat medieval es proveïa de tres fonts que afloren en la zona del pla que envolta el nucli urbà en direcció Esporles-Valldemossa.¹ Una d'aquestes, la font de la Vila, situada a uns 8 km del casc antic, emergeix d'una cavitat d'uns 8 metres de profunditat; el sortidor i la conducció de l'aigua han sofert modificacions, sobretot en els dos últims segles, però fins fa uns setanta anys aquesta font encara proveïa d'aigua potable la Ciutat i regava gran part de l'horta que la rodeja.²

La que en època musulmana era anomenada s'iquia d'Ayn al-Amir penetrava a la Ciutat per la porta de Santa Margalida i, una vegada franquejada la murada, continuava recte fins a la part oposada de la Ciutat, on s'ubicava el castell reial, l'actual palau de l'Almudaina. Seguí adaptant el curs a la topografia, la qual cosa significa que transcorria per la part més elevada, i això permetia, a dreta i esquerra, subdividir-se en diferents ramals.

El fragment que es pot veure a l'aire lliure no correspon a la conducció medieval, però sí en segueix el mateix itinerari. Se sap que al llarg del temps ha sofert modificacions i que no fa gaires anys va ser víctima de les malifetes que li perpetraren amb motiu de la construcció d'un hipermercat situat a l'entrada de la ciutat actual.

¹ S'han recopilat noves recerques i enfocaments nous sobre el tema de l'aigua a VAL VALDIVIESO, M. ISABEL del (Coord.): *El agua en las ciudades castellanas durante la Edad Media. Fuentes para su estudio*, Valladolid 1998.

El cas de la ciutat de Mallorca ha estat tractat més extensament per BARCELÓ CRESPI, M.: «Provisión, distribución y control del agua en la Ciudad de Mallorca medieval. El ejemplo de una ciudad mediterránea». *II Seminario: El agua en las ciudades durante la Edad Media. Cuatro casos hispánicos no castellanos*, Valladolid 1998 (en premsa).

² FONTANALS JAUMA, R.: *Un plànol de la s'iquia de la Vila del segle XIV (Ciutat de Mallorca)*, Palma 1984, p. 9-11.

El que roman de l'antiga s'íquia de l'aigua té un marcat interès arqueològic a més de l'històric. La importància que ha tingut durant segles és indiscutible.

1. OBRES I REFORMES

Arribat el segle XV, diferents punts de la Ciutat presentaven una imatge de ruïna i decadència, i entre aquests cal mencionar de manera especial la s'íquia de l'aigua.³ Aquesta, construïda quan encara Mallorca era Mayurqa, com a element bàsic en l'àmbit de les infraestructures de provisió d'aigua a la Ciutat, sovint es convertia en motiu d'inquietud quan el seu funcionament no era el més indicat. La documentació es fa ressò de la dita preocupació i especialment en el transcurs de la baixa edat mitjana. Ja del 1333 es coneixen diversos pagaments de la Universitat en relació amb obres efectuades a la s'íquia.⁴ Serà, sobretot, a partir de la segona meitat del quatre-cents quan s'intensificaran en gran manera. N'apuntarem alguns exemples:

Del 3 de setembre de 1440 consta una referència a l'adob de la s'íquia major de l'aigua de la Ciutat i també del moll, la qual cosa era molt necessària perquè, en cas contrari, en poc temps hauria quedat tota destruïda.⁵ S'indicava que «si prestament no hi és proveït los dits moll e cèquia se esperan en breu totalment dirrui so que seria gran dan e destrucció del dit Regna». La quantitat destinada per a tals reformes fou de 450 lliures.

L'any següent, i més concretament el dia 10 de març, se signava un contracte entre els jurats i els picapedrers Cristòfol Vilasclar i Macià Saguals per fer i continuar obres en la s'íquia de l'aigua de la Ciutat segons el que ja s'havia estipulat amb els jurats anteriors.⁶ D'entrada el clavari els havia de pagar 100 lliures, distribuïdes pels conceptes següents: mossèn Bernat Guitart, un dels jurats, lliurava 7 lliures, 12 sous i 6 diners a compliment de paga d'aquells 205 lliures, 9 sous i 6 diners per l'obra ja feta fins el dia present; el mateix dia, 25 lliures per obres fetes en la dita s'íquia, i hi actuaren de testimonis el notari Nicolau Mianes i Bernat Pasqual, verguer; el dijous 6 d'abril foren 30 lliures per obres en la dita s'íquia i hi actuaren com a testimonis Bernat Pasqual, verguer, i Jordi Pont, exactor dels jurats; el dijous 11 de maig cobraren 37 lliures i 16 sous per les obres fetes a la s'íquia, i feren de testimonis Nicolau Mianes, notari, i Guillem Caules, exactor. Aquest mateix dia Bernat Guitart, juntament amb Cristòfol Vilasclar i Macià Saguals, comunicaren a Julià Pisà, notari i escrivà de la Universitat, que amb el siquier i altres «són stats e anats personalment a la dita cèquia e han comptades les pedres mesas en la dita obra e atrobat los dits mestres haver mesas en la dita obra XXXVI dotzenes de pedres les quals fet compte entre aquelles a raó de dues lliures XI sous és stat atrobat ells esser pagats íntegrament de tota la dita obra».

El dia 8 d'abril del mateix any 1441, el governador Berenguer Dolms, a instància dels jurats, manava a Joan Geronès i Francesc de Comelles, clavaris de les monedes

³ BARCELÓ CRESPI, M.: «Retrat de la ciutat de Mallorca cinc-cents anys enrere (aspectes urbanístics)», *Estudis Baleàrics*, 41, 1991, p. 105-122.

⁴ MARCUS MAIMO, L. M.: «Notes sobre menestralia medieval: els picapedrers i les reformes urbanes a la Ciutat de Mallorca 1323-1333», *La manufactura urbana i els menestrals (ss. XIII-XVI)*, Palma, 1991, p. 113-114.

⁵ ARM, EU 5, fol. 28v.

⁶ ARM, EU 7, fol. 24-25.

Sobre la nissaga dels Vilasclar, vegeu Barceló Crespi, M.: «Notes sobre els Vilasclar, 'picapedrers'», *BSAL*, 49, 1993, p. 127-140.

comunes de la Universitat, que, de les 450 lliures assignades a les necessitats concurrents, n'havien de destinar 50 a la reparació de la sèquia, com també per a certes obres i tancadures de fusta que es duïen a terme en els porxos de la peixateria de la Ciutat.⁷

Any rera any eren necessaris adobs, encara que només fossin puntuals. El 1442 fou un any intens en aquest sentit. El dia 11 d'abril de 1442 els jurats manaven al clavari Pi Saforresa que pagàs 10 lliures al mestre picapedrer Jaume Mates per «fer certes obres per aquell fasadores en la sèquia de la Ciutat de la ayga dels archs dels tints».⁸ En el mes d'agost se signaren, entre els jurats i diferents picapedrers, dos contractes encaminats a pal·liar la dèbil situació de la sèquia. En el primer, datat del 7 d'agost, encarregaven altra vegada a Jaume Mates les obres faedores en la sèquia de la Ciutat des dels arcs dels tints prop la porta del Sitjar entrant dins la ciutat.⁹ L'altre contracte, del qual no coneixem dia ni mes, comprometia els germans Guillem, Cristòfol i Bartomeu Vilasclar, a més de Macià Saguals, tots ells picapedrers, en els punts següents:¹⁰ els picapedrers estaven obligats a fer l'obra necessària a la sèquia per la qual entrava aigua dins la ciutat en un trast que, abans, havia acceptat fer el mestre Jaume Mates prop de la porta del Sitjar pel preu de 50 lliures. Es tractava de «dues archades de pedra de Reffelbeix bona, fermes e stables segons una mostra de paper per nosaltres feta e als dits honorables jurats liurada és tret e pintat». S'afegien detalls com ara que la dita obra «muntarà en alt ab alambor saguint la obra vella fins al pont», que sobre els arcs hi hauria dues filades de pedra «sobra les quals serà la cèquia construïda e edificada», que el peu d'un arc prop del pont tindria tres pedres bursenques «e en lo mig entre dos archs ha pujar la obra de quatre pedres e de sinch pedres de bursench», i que els arcs s'havien d'omplir de bon reble així com de bona argamassa «so és de tres sanalles de grava e dues de cals». En un document del dimarts 4 de setembre consta que els picapedrers Cristòfol Vilasclar i Macià Saguals prometien als jurats fer obra en la sèquia de la Ciutat en el tram que se'ls assignaria i es remetien a uns capítols signats a l'efecte el 3 d'octubre de 1440.¹¹

⁷ ARM, IU 5, fol. 43.

⁸ ARM, EU 5, fol. 72. El pagament es féu efectiu el dia 17 d'agost.

⁹ ARM, EU 7, fols. 116-116v. Els punts essencials del contracte eren els quatre que segueixen: «E primerament és convengut que lo dit Jaume sie tingut fer e muntar de peu fins en alt a la cèquia comensant en lo ferm e muntant ab alambor saguint la linyada de la obra vella ja feta saguint la dita obra fins al pont per o qual hom entra en la Ciutat la qual obra lo dit Jaume serà tingut de fer de pedra de reble de las padreras ab bona argamassa mesclant-hi tres dotzenes de pedres de bursenchs compartits per liguar la dita obra la qual obra sie bona ferma e ben stable a conaguda de bon mestra.

»Item és convengut que lo dit Jaume sie tingut fer la dita mescla de argamassa e de aquell fer tota la dita obra so és de tres sanalles de grava e dues de cals la qual mescla lo dit Jaume no puscha ne dege fer sens que aquella no faça present certa persona per los dits honorables jurats elegidors e en los dits actes diputadora e lo dit Jaume sie tingut tallar e arrebarassar les figueres e altres arbres que hi són en lo dit trast e solar la dita cèquia en tal forma e manera que sie ben stable.

»Item és convengut que lo dit mestra haia per tota la dita obra axí per lo pertret com per sos treballs trenta lliures re. Ma. mī. de las quals haurà de present que haia principiada la dita obra deu lliures e en lo mig de la dita obra altres deu lliures e a la fin de la dita obra altres deu lliures.

»Item és convengut que lo dit Jaume sie tingut principiada la dita obra continuar aquella fins e quant sie acabadament feta e aquella no leixar sots pena de XXV lliures la meytat applicadora al fisch del senyor rey e l'altre meytat als murs de la Ciutat la qual graciosament lo dit Jaume se ha imposada enverd (?) si.»

¹⁰ ARM, EU 7, fol. 140v-141v.

¹¹ ARM, EU 7, fol. 119.

A la fi de la dècada dels anys cinquanta de bell nou en reaparegué la necessitat. El 18 d'abril de 1458 es repetia que la s'quia de l'aigua havia de mester gran adob i reparació «car en altra manera es dubte que la aygo de la font no.s perda». Endemés s'indicava que «l'aygo no tira axí com deuria com ja en lo prat sie exit hun huyal de la aygo de la font».¹²

Però no sols estava en males condicions la s'quia que conduïa l'aigua fins a la Ciutat, sinó també els ramals que la distribuïen per l'interior del recinte urbà. El dia 3 de març de 1459, una proposició dels jurats incidia una vegada més sobre la reparació dels arcs que portaven l'aigua a la part baixa de la Ciutat, perquè havien caigut.¹³ Els dits arcs, un fragment dels quals encara es pot veure en una paret de l'actual plaça de Berenguer de Palou, eren fonamentals ja que, a manera d'aqüeducte, permetien que l'aigua arribàs de la part alta a la part baixa de la Ciutat salvant el llit del torrent de la Riera i remuntant el nivell de la zona de l'hospital general i, des d'allà, es redistribuís per altres indrets de la part baixa. Poc després, el dia 11 d'abril se signaren uns altres capítols entre els jurats i el mestre picapedrer Guillem Vilasclar relatiu a l'obra que s'havia de realitzar en els arcs que portarien l'aigua de la s'quia de la Ciutat fins a la porta del Sitjar.¹⁴

Els problemes continuaven ben vigents perquè, ateses les dificultats econòmiques concurrents, mai s'afrontava un adob en profunditat, sinó que es feien intervencions puntuals. Calia aconseguir diners d'on fos. El dia 2 d'agost del mateix 1459 es donava a conèixer la relació de persones, les quals «són stats tatxats per los honorables jurats a pagar per adobs dels canons per hon prenan l'aygua le qual los era stade levade e ara de nou pagant la tatxa desús continuade los dits honorables jurats ells tornen e volen que los dinés de la dite tatxa sian liurats al mestra de les obres de la Ciutat e volen aximateix que la piqua de la dite aygua sia tornade en lo loch hon stava antigament». Els afectats, aquesta vegada, eren el notari Jaume Rosselló, Jaume Pasqual, Andreu Padritja, Jaume Pujals, Antoni Sastre i Marc Borràs, que pagaren 2 lliures i 10 sous entre tots.¹⁵ Fins i tot de vegades es pretenia implicar els col·lectius que empraven l'aigua en la seva activitat econòmica, i així, per exemple, el dia 12 de desembre de 1461, es repetia «com la cèquia ha mester grans adobs e era stat praticat si depenessin cascun any 500 lliures de les quals pagàs la Universitat la meytat e los moliners e ortolans l'altre meytat».¹⁶

Arribat el 1463, els neguits eren grossos. El dia 16 de març s'exposaven amb aquestes paraules: «primerament vos denunciám que la cèquia de la aygua de la Ciutat la qual és hun dels principals membres e sustentació de aquesta Ciutat sta en punt de total perdicció. E per veura e saber en què sta aquesta perdicció nosaltres jurats ensemps ab alguns notables hòmens de aquest regne e eximateix mestres picapedrers son anats a la dita sèquia e aquella havem discorreguda fins a la font d'on hix l'aygua. E és stat atrobat que la dita cèquia en molts lochs ha mester grans adobs e reparació los quals si prestament no.s fan es dubta que en breu la dita aygua totalment no.s perda e venga a no res la qual cosa seria total destrucció e desolació de aquesta Ciutat e per consegüent de tota la illa».¹⁷ Eren mester 10.000 lliures per aquesta i altres obres.

¹² ARM, AGC 7, fol. 49.

¹³ ARM, AGC 7, fol. 100v.

¹⁴ ARM, EU 11, fol. 124.

¹⁵ ARM, EU 11, fol. 156.

¹⁶ ARM, AH 3.126, fol. 164.

¹⁷ ARM, AGC 9, fol. 2.

Fins al moment, el Consell, després de moltes discussions, res havia acordat en ferm sobre aquesta necessitat. Per tal motiu el dimarts 13 de desembre de 1463 el jurat Mateu Sala retreia els «adobs e reparació que la cèquia de la aygua de la present Ciutat ha mester com stiga en punt de perdicíó e de pendre hun gran tom la dita aygua si no hi és prestament provehíit». Mateu Sala tornava a treure el tema a llum per evitar que en el futur qualcú pogués imputar-li desídia o deixadesa sobre un assumpte del qual volia compartir la responsabilitat com a jurat que era.¹⁸

L'any vinent, el 1464, altra vegada era tema de preocupació per a les autoritats l'adob de la s'íquia, per tal d'evitar la pèrdua d'aigua. El dia 8 de gener els jurats proposaven al Consell que «con en la cèquia principal per la qual discorra la aygua de la font en la present Ciutat sian molts necessaris adobs e reparacions fahedors en la dita cèquia e la triga de assò import gran perill de perdicíó de la dita aygua com si la dita cèquia no és prestament adobada e reparada en molts e diverses lochs de aquella en què és molt necessari es dubta que la dita aygua no.s perda totalment segons ja de assò los stada lexada e feta recordansa per los honorables jurats precessors lurs». S'acordà que els jurats, juntament amb altres persones expertes en la matèria, revisassin quin era l'abast de la necessitat, així com la quantitat que s'hi hauria d'invertir.¹⁹

Sense haver transcorregut gaire temps, el dimecres 11 d'abril del mateix any, a la sessió del Gran i General Consell, es tornava a exposar el que ja s'havia convertit en una verdadera reiteració.²⁰ Així mateix, en relació amb l'acord de la passada sessió del 8 de gener, s'havia procedit a la revisió de la s'íquia i s'havia comprovat que eren necessaris molts d'adobs de gran cost i messió que els jurats i persones elegides calcularen en més de 8.000 lliures. Aleshores, es recomanava que els dits adobs es fessin per anys, per així disposar de diners amb més facilitat. Alhora es decidia que: cada una de les tandes i els canons de les cases de la Ciutat i els tints, la guarda dels tints i els assaonadors pagassin cada dissabte, de tal manera que el qui tingués empremta d'1 diner pagàs 1 diner i el qui la tingués de 2 diners pagàs 2 diners. S'afegia que tots els habitants de la Ciutat pagassin segons semblàs als taxadors i que les quantitats «se haguessen a cullir per hun home de cascuna illa sens algun salari e que cascun dels dits levadors deposassen las quantitats rehebudes cascun diluns en poder del qui seria ordonat la qual collecta se atropa que pujaria l'any MCC lliures o aquen». De moment, aquest pla s'aplicaria per un any, però continuaria si no bastava per a la realització de les obres.

Gairebé cada any, a la primera reunió del Gran i General Consell que es feia els primers dies del mes de gener, el problema de la s'íquia es posava en evidència. La del dia 8 de gener de 1467 no en va ser una excepció i s'acordà destinar-hi 1.000 lliures, malgrat l'airada protesta dels forans, que no volien contribuir en una obra de profit sobretot per a la Ciutat.²¹

Com s'ha dit, calia cercar recursos econòmics com fos i destinar-los a la s'íquia, a part d'altres obres en el conjunt de les infraestructures urbanes. Més d'una vegada s'hagueren d'afrontar les reformes a partir dels diners provinents de la recaptació de l'impost del tall i d'altres càrregues fiscals. Així, part de la recaptació del tall dels anys

¹⁸ ARM, AGC 9, fol. 24v.

¹⁹ ARM, AGC 9, fol. 27.

²⁰ ARM, AGC 9, fols. 30-31.

²¹ ARM, AGC 10, fols. 11-11v.

1467,²² 1478,²³ 1487, 1505 i d'altres, havia de dreçar-se a la reparació de la sèquia de l'aigua.²⁴ Vet ací, doncs, la repercussió del problema en la fiscalitat.

A partir dels anys vuitanta el problema s'anava agreujant. El dia 2 de març de 1487 es repetia un lament massa conegut: «la cèquia de la present Ciutat per causa de las aygües qui foran los anys passats és molt guasta y rompuda en moltes parts per forma que si no si ajuda és per abisar-se en molts lochs».²⁵ El dia 9 de gener de 1488: «la cèquia de la Ciutat està en molts lochs derrocada e molts altres lochs de aquella estan per a eaura e axí és summament necessari que lo derrocat se torn rehedifficar y lo qui sta perillós se adob per forma que caygut no aport major despesa y més dan».²⁶ El dia 9 de gener de 1489 es recordava que la murada era en gran ruïna «e per lo semblant la cèquia de la aygua de la Ciutat de la qual segons relatió tenim ha caygut hun gran tros».²⁷

En els darrers anys del segle la situació no havia millorat. El dia 9 de gener de 1492, a la sessió del Gran i General Consell, s'exposava que «la cèquia de la aygua de la Ciutat sta molt dolentament e que si se ajuda prestament hi aurà de despeses unas CL lliures». S'afegia que si les obres es retardaven, vendria a tanta ruïna que ni una quantitat més gran bastaria.²⁸ Un any després, dia 9 de gener de 1493, el lament es feia amb aquests mots: «Los murs de la Ciutat e cèquies necessiten reparació e la plassa de les Corts stan molt vilment per lo discorriment de les aygües qui és empetxat per esser la clavaguera davant la presó hon discorren ambossada».²⁹

Ben entrat el segle XVI les solucions encara no havien arribat. El dia 4 de juliol de 1515, mitjançant una determinació que aprovava un tall de 4.000 lliures, s'intentava una obtenció de diners que permetés resoldre tot un cúmul de problemes com «adobar la cèquia de la present Ciutat la qual sta en diverses parts ruynada y assò per la molta necessitat qui importa».³⁰ El primer dia del mes de setembre del mateix any els jurats assignaren 40 lliures, part d'un total de 500 lliures, a Martí Truyol, ciutadà, «per los treballs de la administració e reparació fa de la sèquia de la present Ciutat qui era ruynada acerca de la font de la Villa per la reparació de la qual són stades per lurs magnificències deputades dels diners del dit tall».³¹ El dia 9 de gener de 1516: «La molta necessitat que incorre de adobar la cèquia de la aygo de la font de la Ciutat la qual ruyna en diverses parts y com ve los stius la Ciutat pasa molta penúria y necessitat de aygos lo que és dan no sols dels habitants de la Ciutat més encara dels qui venen de la part forana per quan no troben aygos en los abeuradors per abeurar llurs bèsties».³² El dia 9 de gener de 1517: «La cèquia de la ciutat sta en alguns lochs rompuda y la aygo no pot fer lo camí que és manester en provahir la Ciutat».³³

²² L'import d'aquest tall era de 2.500 lliures, que s'havien de destinar a pagar, entre d'altres coses, la reparació de la sèquia de la Ciutat. ARM, EU 13, fol. 26v.

²³ S'acordà a la sessió del Gran i General Consell celebrada el dia 9 de gener de 1478. ARM, AGC 11, fol. 4v.

²⁴ En queda constància a les actes de les sessions del Gran i General Consell corresponents als dies 8/II/1467, 8/II/1478, 14/III/1483, 2/III/1487 i 7/III/1505.

BARCELÓ CRESPI, M.: «Més sobre l'import del tall», *Randa*, 29 (1991), p. 185-217.

²⁵ ARM, AGC 13, fol. 16v.

²⁶ ARM, AGC 13, fol. 42.

²⁷ ARM, AGC 13, fol. 85.

²⁸ ARM, AGC 14, fol. 82v.

²⁹ ARM, AGC 15, fol. 4.

³⁰ ARM, AGC 22, fol. 49v.

³¹ ARM, EU 27, fol. 206v.

³² ARM, AGC 22, fol. 59v.

³³ ARM, AGC 23, fol. 22.

I encara en una data ja allunyada com era la del 4 de febrer del 1540, el lloctinent Felip de Cervelló indicava que havien tingut lloc converses amb els jurats i persones notables de la Ciutat davant la necessitat d'adobar, tota o en part, la s'íquia de l'aigua «la qual per la experiència de molts anys ensà se és vist en lo estiu causa no solts moltes infirmitats y malalties en los pobladors de aquella més encara per la poque aygue arriba se segueixen moltes altres necessitats».³⁴ Davant tal circumstància, i d'acord amb els jurats, el lloctinent manava que en el termini de sis dies totes les persones que estiguessin obligades a contribuir ho fessin per tal d'afrontar la reparació. Per a això es preveia un espai de temps de set anys. Pagarien: els que tenien fibla de forma d'1 diner, 3 sous per cada fibla a l'any; els que tenien fibla de 2 diners, 4 sous per fibla cada any; els que tenien fibla de 6 diners, 6 sous per fibla cada any; els que tenien fibres de 8 diners, 8 sous per fibla cada any; els sobreposats dels paraires i dels teixidors, 8 lliures; els propietaris de molins, 2 sous per lliura de censal o valor d'aquell una vegada deduïdes les càrregues; els propietaris de tints, 3 lliures i 4 sous; els tenders que tenien tanda a l'horta, per cada tanda, 32 sous; els canoners, per cada canó, 32 sous; els síndics i clavaris de la part forana, 10 lliures; les dobles de la s'íquia, tant dins com fora, 16 sous cada una i cada any.

2. NETEJA I SALUBRITAT DE L'AIGUA

Un aspecte important per al bon funcionament de la s'íquia, a més de les adients condicions de l'obra en si, era dur-ne a terme un manteniment de manera constant. Aquest manteniment consistia, sobretot, a no tirar brutícia a l'aigua, com també vigilar-la perquè no es contaminàs. La documentació de l'època se'n fa ressò.

Ja del 17 d'octubre de 1397 consta una notícia referida a netejar la s'íquia comuna de la presó, la juraria i l'hospital de Sant Andreu «en la qual discorren les aygües e sutzures», i una vegada examinades per dos picapedrers les obres que s'havien d'efectuar, s'acordà que 4/5 parts anirien a costa del patrimoni reial i 1/5 dels jurats.³⁵ El dia 11 de maig del mateix any es publicava un pregó de part del mostassaf amb una prohibició: «que no sia negun hom ni neguna persona de qualsevol ley, condició o stament sia, que git, ne gitar faça neguna sutzura, en neguna de les fonts de la aygua de la ciutat, sots pena de X sous per cascuna vegada que la dita sutzura serà feta en les dites fonts».³⁶

Era certament important vetllar perquè les aigües no es contaminassin, i això no sols afectava les aigües de la font de la Vila, sinó també d'altres, com les de la font de Canet, que regaven gran part de l'horta de la Ciutat. El primer dia de juliol de 1402, el lloctinent Roger de Moncada anunciava una sèrie de mesures per evitar-ho, com és ara la prohibició que el bestiar boví i porquí begués en la s'íquia de Canet, que no s'hi pescassin anguiles, que no s'hi acostàs bestiar menut, que no s'hi rentassin draps ni hortalisses, etc.³⁷

El *Libre del Mostassaf* (1448), a l'apartat VII, fa referència als *Capítols de les fonts e cèquia*. S'hi contenen els càstigs aplicables a qui l'embrutàs, la prohibició de rentar-s'hi la cara, les mans i els peus, així com la privació de netejar-hi recipients o teles o tirar-hi pedres, entre d'altres coses.³⁸ D'altra banda, a l'apartat XVI es concretava més i es feia

³⁴ ARM, AH 427, fol. 31-32.

³⁵ PONS, A.: *Libre del Mostassaf de Mallorca*, Palma 1949, p. 164.

³⁶ PONS, A.: *Op. cit.*, p. 246.

³⁷ ARM, AH 421, fol. 104v-106v. Publicat per PONS, A.: *Op. cit.*, p. 254-256.

³⁸ PONS, A.: *Op. cit.*, p. 35-36.

referència a la prohibició de rentar teles o tirar brutícia a la s'quia nova de la plaça de Sant Antoni, alhora que tampoc era permesa la neteja de llençols, vànoves ni altres robes de l'aigua de la font de la Portella sota multa de 5 sous i, si l'infractor era esclau o esclava i si no pogués pagar, rebria vint-i-cinc assots.³⁹

No sols era necessària la neteja al llarg de la s'quia mare o de les seves ramificacions, sinó també en el lloc on rajava l'aigua, és a dir, la font de la Vila. Per això, no és estrany que la preocupació arribàs davant les autoritats, tal com ho va plantejar el dilluns 30 d'agost de 1451 el mercader Arnau Riera en la seva compareixença davant els jurats.⁴⁰

Són conegudes diferents intervencions per pal·liar les deficiències en aquest sentit, entre les quals, a tall d'exemple, poden esmentar-se les següents: el dia 8 d'agost de 1484, el procurador reial va pagar 5 lliures, 6 sous i 10 diners a Macià Nonell, mestre guixer de les obres reials de Mallorca, per netejar la s'quia per on discorria l'aigua que anava al castell reial, per posar-hi de nou alguns canons de terra que en reemplaçassin d'altres que estaven romputs i per altres obres realitzades en el dit castell.⁴¹ El dia 19 de juny de 1496, en referència a l'aigua que discorria per la plaça de les Corts, s'indicava que els jurats hi posassin un colador pagat per la Universitat i que l'escurassin. La Universitat havia de contribuir «per lo terç que costarà tot lo scuró e en lo terç dels dans que del dit collador anant la cèquia farà fins als molins e en los adobs de la dita cèquia per semblant». Es tractava d'evitar obstruccions i embossos.⁴² El dia 27 d'agost de 1487, a la casa de la juraria de la Universitat de la ciutat i el Regne de Mallorca es reuniren els jurats, i davant ells comparegueren Francesc Anglada i Huguet de Sant Joan, donzells, i digueren que tenien dret a rebre aigua de la s'quia de la ciutat fora de la porta del Sitjar «per hon discorre l'aygo qui va a la font del Citjar e moltes voltes per alguns fadrins mal criats y encare per algunes persones desafeynades són tapades les dites fibres lurs de que reportan molt dan y anuig». Suplicaven que els donassin llicència i permís per canviar les seves empremtes en la dita font i poder retornar-les de nou, quan volguessin, al primitiu emplaçament.⁴³

³⁹ PONS, A.: *Op. cit.*, p. 55-56.

⁴⁰ ARM, EU 9, fol. 84.

⁴¹ ARM, RP 3.628, fol. 48. El càrrec de guixer comportava haver de tenir en condret la s'quia, les fonts, els pous i canons de la ciutat, i això comprenia adobs i reparacions. Vegeu com a exemple les obligacions que contraïa davant els jurats Martí March, guixer, el 9 d'agost de 1451. ARM, EU 9, fol. 74-75v.

⁴² ARM, EU 21, fol. 50.

⁴³ ARM, EU 18, fol. 186-186v.